

Антропософія

Людинознавче підґрунтя

Антропософія

Свої наукові дослідження Р. Штайнер позначає словом „антропософія“. Грецькою anthrōpos – це людина, sophia – мудрість. **У центрі вчення знаходиться людина.** Її розглядає Штайнер у взаємозв'язку з усім світом, як мікрокосм у макрокосмі. *„Це суттєво важливо – бачити взаємодію між процесами всередині людини та процесами, що відбуваються зовні у Всесвіті“.*

Людська істота для Штайнера – це істота в стані постійного розвитку. Те, що людина опрацює та облагороджує в собі, те ж водночас вона перетворює і розвиває через себе у світі. Космос, як і людина, має тіло, душу та дух. *„У наш час необхідно знову шукати істинного пізнання людини, її тіла, душі, її духу, але не того знання, що коріниться в абстрактних ідеях чи абстрактних законах, а того, яке може глибоко зазирнути в істинне начало цілісної людської сутності.“*

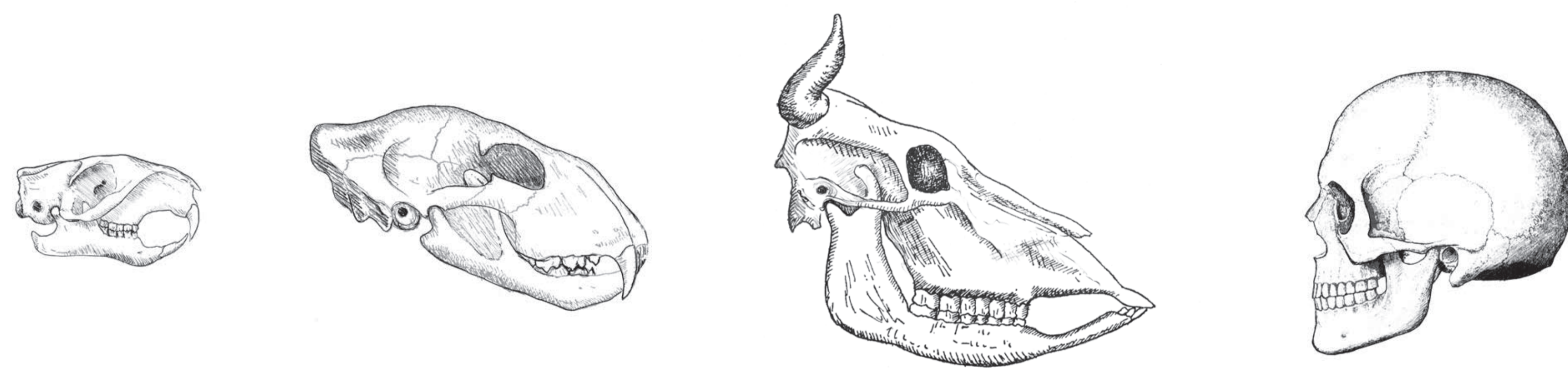
Тричленність Р. Штайнер вважає основним принципом усього живого. У людському організмі він досліджує три діючі організації. Так, система обміну речовин вибудовує організм та живить його. Її процеси проходять у глибинах несвідомого. На противагу їй, нервова система та система чуттів служать процесам свідомості. А це явища з механізмом руйнування, які виснажують організм, тож він змушений постійно відновлюватись. Посередником між цими двома організаціями є самостійна ритмічна система з її процесами дихання та кровообігу. Вона формує основу для напівсвідомого чуття, що протікає в маренні.

Ці три кола діяльності, які в людському організмі діють у гармонійному поєднанні, у природі з'являються відокремлено в її вузькоспеціалізованих утвореннях, або ж проявах. Так, серед ссавців у гризунів більш пробудженими є органи чуттів. У жуйних тварин домінує обмін речовин. І в ряду між ними стоять хижаки з ритмічною зміною фаз то стану інертного перетравлювання поживи, то пробудженості на час полювання й ігор.

Якщо розглянемо, приміром, щелепи цих тварин, то в гризунів ми побачимо розвинутими довгі, гострі передні різці, які відростають протягом усього їхнього життя. Хижаки вирізняються сильними іклами, що часто випинаються вперед, у той час як для жуйних тварин характерні виражені корінні зуби. Якщо це ще й рогаті, то верхні різці у них навіть зовсім відсутні. Людські ж бо щелепи не лише демонструють рівномірне формування всіх зубів, а ще й те, що в порівнянні з тваринними вони навіть не до кінця розвинені. Людська ротова порожнина стає органом мовлення.

На цьому прикладі чітко проявлена своєрідність людини також і в сенсі її тілесності. Отже, те, що у тварини через спеціалізацію пристосовано до навколишнього середовища, в людині лишається без диференціації. Тож воно може послужити чомусь такому, що сягає вже за грані природи. Уся побудова людського організму вказує на те, що людина є носієм певної духовної сутності. Тільки людина ходить прямо, і це дозволяє їй використовувати свої руки для творчої діяльності. Тільки людина має гортань та такі суміжні органи, що вона може розмовляти. І лише в людині передні долі мозку сформовані так, що можуть служити основою мислення.

У мислячій людині природа досягла найвищого ступеня своєї еволюції. Тепер подальший розвиток людини – у руках самої людини.

Череп байбака з постійно відростаючими довгими різцями

Череп лева з яскраво вираженими іклами

Череп корови із сильними корінними зубами, на верхній щелепі різці відсутні

Людський череп із витонченими гармонійними щелепами, ротова порожнина як орган мовлення

Подальший розвиток людини

І як такий розвиток може відбуватися, Р. Штайнер неодноразово показує, наприклад, у книзі „Як досягти пізнання вищих світів?“ Наші звичні повсякденні думки є абстрактними відображеннями тих формуючих ідей, які в природі діють. Вони не є неpravильні; вони лиш схожі на зів'ялий лист у співставленні з усією живою рослиною. Якщо виконувати вправи так, як їх описує Рудольф Штайнер, мислення стає гнучким та живим. Так можна досягнути не лише поняття та логічні структури, а й процеси та всілякі перетворення. Штайнер називає цей спосіб мислення **імагінацією**. Вглядаючись у різноманітні форми, імагінація бачить за ними перетворення як процес, що протікає в часі. Усі органічні функції, до прикладу, є такими процесами, що проявляються у фізичному світі як змінювання. Дуже красиво виглядає таке змінювання форм у листя рослини від зародкового листка до квітки.

Метаморфоза листка скабіозу від зародкового листка до квітки

Імагінацію можна порівняти з німим фільмом. Щоб зрозуміти сприйняте, людині потрібен ще один задаток. Його Штайнер позначає як **інспірацію**. Для цього людина має навчитися зі ще більшим напруженням волі заново погасити імагінації та „**почути**“ те, що ці імагінації призвели до появи. Людина переживає в собі, що все це дії **духовних сутностей**, котрі до цього часу їй не відкривалися. З ними людина вступає у внутрішній діалог, якщо в ній живе питання. Коли та як буде отримана відповідь на питання, залежить від цих сутностей.

При цьому кожного разу людина повинна суворо перевіряти себе, щоб через якісь бажання чи страхи не спотворити результат. Безсумнівно й безпосередньо ми знаємо тільки те, чого ми в нашому Я свідомо волеємо і що мислимо з власної волі. Завдяки третій здібності – **інтуїції**, людина заглиблюється в духовну сутність так, що переживає її як власне Я. На цьому етапі нею сумніви подолані.

Свобода як найвищий принцип сучасного посвячення

Посвячений нашій доби мусить поважати свободу людини як найвищий принцип. Тож він не може діяти, як колись у давні часи, вдаючись до чудес. Свій духовний досвід він має перекласти у форму думки, і це дає можливість іншому досягнути цей досвід, і не примушує до сліпої віри. Тому Рудольфу Штайнеру залежить на тому, аби сучасна духовна свідомість будувалася на засадах здорового мислення. Розвинути таке мислення може кожна людина. Але тоді кожен мусить водночас рішуче і послідовно працювати над своїм характером, аби не впасти в оману та не дати зародитись пихатості, душевному холоду або ще чомусь гіршому. Штайнер пише: *„Коли ти намагася зробити крок уперед у пізнанні сокровених істин, роби одночасно три кроки вперед у вдосконаленні твого характеру до добра“.*

І це вже питання: – наскільки людина зріла душевно та морально для набуття надчуттєвого досвіду. Сумління є непідкупним внутрішнім суддею. Коли людина йде шляхом, що його описав Штайнер, то вона переживає цей внутрішній голос як пильну сторожу. Це її вище Я, котре означає, чи здатна людина нести відповідальність, пов'язану з новими здібностями. **Тому-то антропософський шлях учнівства не веде до „швидких результатів“, проте оберігає того, хто виконує вправи, від шкоди, яку він може заподіяти собі та іншим.**

Літературні джерела, повне зібрання творів (GA) Рудольфа Штайнера*:

- Anthroposophie, ein Fragment aus dem Jahre 1910 (Антропософія, фрагмент за 1910 рік), GA 45
- Anthroposophie. Eine Zusammenfassung nach einundzwanzig Jahren (Антропософія. Короткий огляд через двадцять один рік), GA 234
- Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten? (Як досягти пізнання висщих світів?), GA 10
- Grundlegendes für eine Erweiterung der Heilkunst, zusammen mit Ita Wegman (Основи для розширення мистецтва цілительства, разом з Ітою Вегман) GA 27,
- Die pädagogische Praxis (Педагогічна практика), GA 306
- Die soziale Frage (Соціальне питання), GA 328

*Видано – Rudolf Steiner Verlag, Базель

Зображення:
Архів Рудольфа Штайнера · www.rudolf-steiner.com
Інститут ім. Кайзерлінка · www.saatgut-forschung.de
Герберт Громан

Автор:
Елізабет Берінгер · www.elisabeth-beringer.de

Переклад у співавторстві:
Наталія Джюсва-Хазельштайнер, Дніпропетровськ
Роберта Калініченко, Черкаси

Графічне вирішення:
Софія Хайден · www.sophia-heyden.de

Видавець:
Гілка Антропософського Товариства в Німеччині ім. Каспара Хаузера, м. Салем · www.rudolf-steiner-exhibition.org